

Tisztelt Polgármester Úr!
Igen Tisztelt Emlékezők!
Hölgyeim és Uraim!
Kedves Jelenlévő Pomáziak!

Október 23-a Magyarország történelmének egyik kiemelkedő és dicső napja. Egy maroknyi nép fordult szembe a kommunizmus terrorjával és az azt létrehozó és katonailag fenntartó nagyhatalommal, a Szovjetunióval.

Emlékezzünk a 64. évfordulón az 56-os forradalom és szabadságharc néhány fontos eseményére és a Pomázon történetekre.

Október 22-én a Műegyetemi diákgyűlésen – a lengyelországi változások hallatára – rokonszenv demonstrációt hirdettek 23-ára a Bem-szoborhoz. Még aznap este fokozott harckészültséget rendeltek el az ÁVH-nál, a honvédségnél és felrendelték a tatai páncélos hadosztályt Budapestre.

A készenlét ellenére reggel a tüntetést betiltották, majd hosszas, rádióban is közvetített vita kezdődött az demonstráció engedélyezéséről, felkeltve az emberek érdeklődését. Fél háromkor megérkezett az engedély. A Műegyetem parkjában reggel óta összegyűlt egyetemisták és az időközben hozzájuk csatlakozók elindultak a Bem szobor felé. A felvonulók száma nőttön nőtt. Békésen és fegyelmezetten haladtak. A Bem szobornál csatlakoztak a demonstrációhoz Angyalföld munkásai, a Bölcsész Kar hallgatói – akik először a Petőfi szobornál voltak – az Írószövetség küldöttsége – akik a lengyel követség előtt tartottak először néma rokonszenv-tüntetést – és rohamosan növekvő létszámmal Budapest lakosai. A beszédet Vörös Péter tartotta. Felolvasták az egyetemi ifjúság 14 pontba foglalt követelését: a Szovjet csapatok azonnali kivonulását, Magyarország semlegességét, új magyar kormány felállítását Nagy Imre vezetésével, sajtó-, szólás-, vallásszabadságot, a Kossuth-címer visszaállítását, március 15-e és október 6-a nemzeti ünneppé nyilvánítását, a magyar természeti kincsek (urán, bauxit) hazai feldolgozását, a mezőgazdasági politika felülvizsgálatát, a munkásság bérének rendezését, sztrájkjogot.

A Budapesten dolgozó, és az ipari iskolákban tanuló Pomáziak közül többen számoltak be a több tízezer tüntetőről. Egyikük így emlékezett: „Valami különös érzés töltött el mindenkit. A Himnusz alatt sokan sírtak, és én is együtt kiabáltam a többiekkel: Le a vörös zászlót! Pedig csak emlékezni mentünk. A Bem térre nyíltak a Radeczky laktanya ablakai, ahonnan katonák néztek minket: Le a gimnasztorkát! és azok ledobálták. Megdöbbentő volt! Kiadták a jelszót, hogy menjenek a parlament elé...”

A parlament elé vonult, Nagy Imrét követelő emberek száma mintegy 150 000-re nőtt. A szabadság szele megdobogtatta a szíveket, és összekovácsolta a tömeget. Az összetartozás érzete határozottá tette a jelenlevőket. A tüntetők egy nagyobb csoportja a követeléseik rádióba történő beolvasását akarta elérni, ezért a Rádió Székházához vonult.

20 órakor Gerő Ernő provokatív hangú beszédében csöcseléknek nevezte a tüntetőket. A beszéd nem maradt hatástalan.

Este 9 óra után a Rádió Székház ablakaiból dördültek el az első lövések. Megkezdődött a véres küzdelem, a békés demonstrációból forradalom lett.

Még délután a munkások egy nagy csoportja – a szovjet elnyomás jelképének – a Sztálin szobornak a ledöntését határozta el. Az óriásira méretezett, lezuhanó bronz-test robajától a rendszer remegett meg. Az óriási robajt, csak az emberek ujjongása múlta felül. A monumentális emlékművet darus kocsikhoz láncolva húzták az Emkéig, ahol az emberek néhány nap alatt szétverték apró darabokra.

A forradalom hírére már 24-én megmozdult a vidék is. A környező településekről megindultak az emberek, hogy segítséget nyújtsanak, élelmet vigyenek a szabadságért harcolóknak. A népakarat hatására az Elnöki Tanács Nagy Imrét nevezte ki miniszterelnöknek. Több vidéki városban is (Győrött, Miskolcon, stb.) nagyszabású tüntetések voltak.

A városokban és a falvakban sorra alakultak a Nemzeti Bizottságok és Nemzetőrségek, a gyárakban pedig a Munkástanácsok vették át az irányítást. A vezetést mindenütt tiszteletreméltó emberek vállalták fel, újjászervezve az életet, és biztosítva a rendet.

Pomázon is megalakították a Nemzeti Bizottságot. Vezetőjének a mélyen vallásos és tiszta erkölcsű **Farkas Zoltánt** választották. A bizottság legfőbb feladatának a falu békéjének fenntartását tartotta. A Nemzetőrség vezetője először Kulcsár István, 28-ától **Bóna Zsigmond** lett, 29-étől helyettese **Héder Géza** volt.

Már ezen a napon hősi halottja lett Pomáznak **Mészáros György** személyében. 20 éves volt és 23-án szerelt le. Budapesten két lövés érte. Édesanyjának kétnapi keresés és több száz halott forradalmár megtekintése után sikerült megtalálni. A keresésben a családon kívül Tölgyes Kálmán atya, és a Petrovits házaspár is segített. Kálmán atya a Kálvária-kereszt előtt adott dísznyughelyet. Később a kálvária keresztet helyezték át, hogy a sír kevésbé legyen feltűnő helyen.

Bánóczi Fülöp János október 25-én délután teherautón társaival fegyvert szállított, és a szentendrei bekötőúton ismeretlen személyek lövést adtak le rájuk. Bánóczi Fülöp Jánost, aki tüdőlövést kapott, Esztergomba, a Városi Tanács Kórházának sebészeti osztályára szállították. Életét már nem tudták megmenteni, 27-én meghalt. Nevét Esztergomban három emléktábla is őrzi.

A forradalom minden jelentősebb helyszínén találkozunk pomáziakkal. A teljesség igénye nélkül:

Korausz Ferenc a Bem téri szolidaritási nagygyűlésen vett részt.

Az akkor 16 éves **Varga János** a Bem téri tüntetőkkel együtt vonult a parlamenthez, részt vett a Rádió elfoglalásához szükséges fegyverek beszerzésében, majd a Corvin-közi csoport élet-halál harcában.

Czimmer Tibor a Széna tér sebesültjeit hordta ölben Tóth Ilona orvostan-hallgatóhoz.

A 19 éves **Zséli István** részt vett a 23-i tüntetésen és az éjszaka elkészült rölapok terjesztésben. Részt vett az utcai harcokban a Kilián-laktanya környékén és a Corvin-közben, továbbá fegyverek beszerzésében és szállításában egy csoporttal.

Nemcsók Vince nemcsak résztvevője, hanem műszaki levezetője is volt a Sztálin szobor ledöntésének.

Cserbakői Endre műegyetemi tanár a Móricz Zsigmond körtér környékén vezetett egy diákokból álló csoportot, illetve együtt harcolt velük.

Nieszner György, az Esztergomban állomásozó 51-es Légvédelmi Tüzérség sorkatonája volt. Osztagával részt vett a Flórián-tér rendjének biztosításában, a főváros védelmére légvédelmi lövegek szállításában és a Soroksári úti, Jutadombi csata börtönviselt túlélője. Összes parancsnokát kivégezték.

Rábel Antal egyetemistaként vett részt a miskolci eseményekben.

Hauszman László a parlament állományához tartozó gépkocsivezető volt. November 4-én felkérték, hogy egy tolmácsot, egy levelet és Szeles Róbert főhadnagyot vigye Tököldre a Maléter Pál vezette delegáció után. Tököldre érve, orosz katonák kirángatták őket az autóból, és egy terembe vitték, ahol a többi sofőr is volt. Repülővel Ungvári börtönbe vitték. Karácsonyra került elő.

Sosity Milorad a Petőfi-laktanya november 4-i orosz elfoglalását élte túl mint védő hét lött sebbel, közte két tüdőlövéssel.

November 3-án délelőtt a Parlamentben a szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaltak, melyet még ezen a napon este Tökölön kellett volna folytatni. A tárgyalás helyett az oda érkező Maléter Pál vezette magyar delegáció tagjait, letartóztatták és hajnalban minden olyan települést, ahol magyar katonai helyőrség, parancsnokság, vagy repülőtér volt, körülfűrt a szovjet páncélos egységek gyűrűje.

November 4-én hajnalban ágyúszóra ébredt a főváros.

A lakosság felszedte az utcaköveket, barikádokat építettek, villamosokat, trolibuszokat állítottak keresztbe az utcákon, hogy késleltessék a bevonulást. Az orosz harckocsik lerohanták a Kilián laktanyát, a Corvin-közt, a Széna teret. Az elkeseredett, önfeláldozó

hazafiainkon átgázoltak a lánckerek! Az utcákon nemzeti színű lobogóval letakart halottak sokasodtak, a tereken egyre több sírhant emelkedett.

A szovjet csapatok körülzárták a parlamentet, ahol már csak Bibó tartózkodott, és felállították az új Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt Kádár János vezetésével.

Megkezdődött a visszarendezés. A megtorlás kegyetlensége nem ismert mértéket. A megfélemlítés minden eszközét alkalmazták. Decemberre zsúfolásig teltek az internálótáborok, börtönök és 1957-ben a halálos ítéletek száma meghaladta az ezret, melynek egyharmadát végre is hajtották.

Pomázon a Nemzeti Bizottság és a Nemzetőrség a forradalom alatt meg tudta őrizni a békét, nyugalmat, meg tudták akadályozni a véres számonkéréseket, le tudták szerelni a forrófejűeket. A forradalom bukása után is tovább végezték munkájukat, amíg szervezeteiket fel nem számolták. Nemigen gondoltak arra, hogy a kegyetlenség korai áldozatai lesznek.

Már februárban öt pomázi nemzetőrt állítottak statáriális bíróság elé, s mondtak rájuk halálos ítéletet február 12-én. Kettőjükön: **Bóna Zsigmondon** és **Katona Sándoron** még aznap végrehajtották. **Héder Géza**, **Rudas András**, **Szutter János** kegyelmi kérvényt adhatott be, de nyakuk fölött 21 napig lógott a kötél, majd ítéletüket életfogytiglani börtönbüntetésre változtatták.

Márciusban a Nemzeti Bizottság vezetői kerültek „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés” vádjával bíróság elé. **Varga Sándort** (őrnagy, Szentistvántelep) elsőre halálra, majd ezt visszavonva 1 év felfüggesztett börtönre, **Farkas Zoltánt** 3,5, **Bence Dezsőt** 1,5, **Kacsovszky Nándort** 2,5 év börtönbüntetésre ítélték.

Júliusban letartóztatták **Varga Jánost** és 1958-ban a tárgyaláson 13 év börtönre ítélték.

És a végső mérleg. Végrehajtott halálos ítélet: 3 fő, Bóna Zsigmond, Czimmer Tibor, Katona Sándor. Hősi halált halt: 2 fő lőtt sebbel: Bánóczi Fülöp János, Mészáros György. További 1 fő halt meg ismeretlen körülmények között szívlövéssel: Kiss András. Letöltött börtönbüntetés: 12 fő, Balogh Gyula, Bencze Dezső, Cserbakői Endre, Farkas Zoltán, Héder Géza, Kacsovszky Andor, Nieszner György, Pozsár István, Rudas András, Szutter János, Varga János, Zséli István. Összesen több mint 54 év.

12 nap békéjének, 12 nap pomázi békéjének az ára!

Rendszeres volt a forradalom közszereplőinek zaklatása, vallatása, és fizikai bántalmazása. Sokakat internálótáborokba is vittek. Akik egyszer a hatalom látóterébe kerültek – okkal, vagy ok nélkül – azoknak és családjaiknak, nyitott könyvvé vált az élete. Állandó megfigyelés, folytonos hátrány osztályrészeseivé váltak.

A szovjet elnyomók és bérenceik meghamisították történelmünk dicsőséges napjait. Ezekben a napokban a magyar ember legszebb tulajdonságai mutatkoztak meg: az élet feláldozását vállaló hazafias önzetlenség, a bajtársi segítség-nyújtás, ami egyaránt jellemezte a harcolókat és a polgári lakosságot – azokat, akik gondozták, ápolták, gyógyították, élelmeztek, segítették egymást. A szabadság vágya élt az egész nemzetben. Ösztönös együttérzés, csodálatra méltó tolerancia tanúsítói voltak. Ez a nemes tartás teremtette meg szabadságharcunk, forradalmunk erkölcsi megbecsülését. Ez ejtette bámulatba a világot.

Leverése után szabadságharcunkból, forradalmunkból a „nemzetközi imperializmus által támogatott reakciós elemek ellenforradalmát” kreálták. A hazátszerető, az elnyomást elítélő, a haza felemelkedését támogató, tisztességes, dolgozó, becsületes embereket pedig hazaárulással, összeesküvéssel, nyilas múlttal, rablással, rombolással stb. vádolták meg. A korabeli újságok hivatásos hazudozói az elítélt hősökből gyávákat, hitszegőket, békétlenkedőket, kegyetlenkedőket, tolvajokat, hazugokat faragtak.

Nagy Imre és mártírtársai (1989. június 16.) újratemetése után kezdődött el az a folyamat, melyben lehetőségünk nyílt visszaadni a forradalom tisztaságát és a résztvevők becsületét. Visszaadni azt, amit elvettek a feleségektől, gyerekektől, unokáktól, szülőktől, barátoktól, hogy büszkének lehessenek a férjükre, apáikra, nagyszüleikre, gyerekeikre, barátaikra! Sokan közülük – a szó igazi értelmében – nem is voltak forradalmárok, „csak” hétköznapi hősök, akik szerették hazájukat, a szabadságot és tisztességgel álltak helyt a lakóhelyükön, kórházakban, élelmiszer ellátásban – így támogatva a forradalmat – tették a dolgukat, és akik még élnek, teszik ma is.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc eszméi, lángja nemzetünk sajátja, hősei nemzetünk fénylő csillagai. Őrizzük e lángot és hőseink példáját.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Szlávik István
volt önkormányzati képviselő (1990-2006),
tanácsnok

Elhangzott 2020. október 23-án a Pomáz Városi Önkormányzat által szervezett megemlékezésen.